תנ״ך · אחרונים · מצודת דוד · כתובים

מצודת דוד על עזרא

רבי דוד אלטשולר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מצודת דוד על עזרא

רבי דוד אלטשולר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מצודת-דוד-על-עזרא/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 7
פסוק א 7
פסוק ב 7
פסוק ג 7
פסוק ד 7
פסוק ה 7
פסוק ו 7
פסוק ז 8
פסוק ח 8
פסוק יא 8
פרק ב 8
פסוק א 8
פסוק ב 8
פסוק ג 8
פסוק ו 8
פסוק טז 9
פסוק כה 9
פסוק לא 9
פסוק לו 9
פסוק לט 9
פסוק מ 9
פסוק מב 9
פסוק מג 9
פסוק נה 9
פסוק נט 9
פסוק סא 10
פסוק סב 10
פסוק סג 10
פסוק סד 10
פסוק סה 10
פסוק סח 10
פסוק סט 11
פסוק ע 11
פרק ג 11
פסוק א 11
פסוק ב 11
פסוק ג 11
פסוק ד 11
פסוק ה 11
פסוק ו 12
פסוק ז 12
פסוק ח 12
פסוק ט 12
פסוק י 12
פסוק יא 12
פסוק יב 12
פסוק יג 13
פרק ד 13
פסוק א 13
פסוק ב 13
פסוק ג 13
פסוק ד 13
פסוק ה 13
פסוק ו 13
פסוק ז 13
פסוק ח 14
פסוק ט 14
פסוק י 14
פסוק יא 14
פסוק יב 14
פסוק יג 15
פסוק יד 15

פסוק טו 15
פסוק טז 15
פסוק יז 15
פסוק יח 15
פסוק יט 15
פסוק כ 15
פסוק כא 16
פסוק כב 16
פסוק כג 16
פסוק כד 16
פרק ה 16
פסוק א 16
פסוק ב 16
פסוק ג 16
פסוק ד 16
פסוק ה 17
פסוק ו 17
פסוק ז 17
פסוק ח 17
פסוק ט 17
פסוק י 17
פסוק יא 17
פסוק יב 18
פסוק יג 18
פסוק יד 18
פסוק טו 18
פסוק טז 18
פסוק יז 18
פרק ו 18
פסוק א 18
פסוק ב 18
פסוק ג 19
פסוק ד 19
פסוק ה 19
פסוק ו 19
פסוק ז 19
פסוק ח 19
פסוק ט 20
פסוק י 20
פסוק יא 20
פסוק יב 20
פסוק יג 20
פסוק יד 20
פסוק טו 20
פסוק טז 21
פסוק יז 21
פסוק יח 21
פסוק יט 21
פסוק כ 21
פסוק כא 21
פסוק כב 21
פרק ז 22
פסוק א 22
פסוק ה 22
פסוק ו 22
פסוק ז 22
פסוק ט 22
פסוק י 22
פסוק יא 22
פסוק יב 22
פסוק יג 22
פסוק יד 23
פסוק טו 23
פסוק טז 23

פסוק יז 23
פסוק יח 23
פסוק יט 23
פסוק כ 23
פסוק כא 23
פסוק כב 23
פסוק כג 24
פסוק כד 24
פסוק כה 24
פסוק כו 24
פסוק כז 24
פסוק כח 24
פרק ח 24
פסוק א 24
פסוק ב 25
פסוק ג 25
פסוק ד 25
פסוק ה 25
פסוק ו 25
פסוק י 25
פסוק יג 25
פסוק טו 25
פסוק טז 25
פסוק יז 25
פסוק יח 26
פסוק יט 26
פסוק כ 26
פסוק כא 26
פסוק כב 26
פסוק כג 26
פסוק כד 26
פסוק כה 26
פסוק כו 27
פסוק כז 27
פסוק כח 27
פסוק כט 27
פסוק ל 27
פסוק לא 27
פסוק לג 27
פסוק לד 27
פסוק לה 27
פסוק לו 27
פרק ט 28
פסוק א 28
פסוק ב 28
פסוק ג 28
פסוק ד 28
פסוק ה 28
פסוק ו 28
פסוק ז 28
פסוק ח 28
פסוק ט 29
פסוק י 29
פסוק יא 29
פסוק יב 29
פסוק יג 29
פסוק יד 29
פסוק טו 29
פרק י 30
פסוק א 30
פסוק ב 30
פסוק ג 30
פסוק ד 30
פסוק ה 30

פסוק ז 30
פסוק ח 30
פסוק ט 30
פסוק י 30
פסוק יא 31
פסוק יב 31
פסוק יג 31
פסוק יד 31
פסוק טו 31
פסוק טז 31
פסוק יז 32
פסוק יח 32
פסוק יט 32
פסוק כג 32
פסוק ל 32

פרק א

פסוק א

ובשנת אחת. בשנה הראשונה:

לכלות. לעת כלה הזמן אשר דבר ה' מפי ירמיה והיא בכלות שבעים שנה מעת שכבש נבוכדנצר את יהויקים בראשונה וכאשר פירשנו בדניאל:

ויעבר קול. צוה להכריז:

בכל מלכותו. בכל מדינות מלכותו:

וגם במכתב. שלח הדברים האלה במכתב:

לאמור. וכה אמר:

פסוק ב

נתן לי. ר"ל הואיל והי' מסר בידי כל הממלכות אם כן מהראוי לי לעשות מצותו:

פקד עלי. צוה עלי לבנות וכו' כמ"ש האומר לכורש וגו' והיכל תוסד (ישעיהו מ"ד:כ"ח):

אשר ביהודה. אשר בארץ יהודה:

פסוק ג

מי בכם. כי הדברים האלה צוה להכריז ושלח בין העובדי כוכבים ולזה אמר מי הנמצא בכם מעם ה' יהיה ה' עמו ובעזרתו ויעל וגו' ר"ל הרשות נתון ממני לעלות הוא האלהים. פירש לומר שאלהי ישראל הוא האלהים השוכן בירושלים:

פסוק ד

וכל הנשאר. ר"ל וכל אשר בע"כ ישאר במקומו כי דל הוא ואין ידו משגת לעלות:

מכל המקומות. ר"ל מצוה אני אשר כל המקומות אשר דל כזה גר שם שאנשי מקום כ"א ירוממו אותו במתן כסף וכו' ללכת לירושלים:

עם הנדבה. ר"ל הנדבה ההיא תהיה מלבד הנדבה אשר יתנו לבית ה':

פסוק ה

ליהודה. אשר ליהודה:

לכל העיר. את כל אשר העיר האלהים וכו':

פסוק ו

וכל סביבותיהם. כל העובדי כוכבים אשר סביבותיהם חזקו בידי העולים בתת להם די ספוקם כלי כסף וכו':

לבד. חוץ מאשר כל התנדב מה מהם לבית ה':

פסוק ז
הוציא. מאוצר בית העבודת כוכבים אשר נתנם שם נ"נ כמ"ש בדניאל:

פסוק ח
על יד. הוציאם בפקודת המלך:
ויספרם. מסרם במספר לששבצר והוא זרובבל וכן היה נקרא בל' פרס, ורז"ל אמרו שהוא דניאל ונקרא כן על שעמד בשש צרות:

פסוק יא
לזהב ולכסף. בין של זהב בין של כסף:
חמשת אלפים וכו'. כמספר הזה היו כל הכלים הקטנים עם הגדולים ולמעלה לא מנה כ"א הגדולים והחשובים:
עם העלות. העלם יחד עם העלאת בני הגולה:

פרק ב

פסוק א
בני המדינה. בני מדינת א"י העולים עתה ממה שהיו בשבי הגולה וכו' וישיבו. עתה שבו כ"א לעירו אשר הגלה ממנה:

פסוק ב
אשר באו. עתה באו למקומם עם זרובבל וכו':
ישוע. הוא יהושע כ"ג:
מרדכי בלשן. הוא שם אחד והוא דוד לאסתר המלכה ונקרא בלשן על שידע בשבעים לשון כן ארז"ל:
מספר. הראשון הוא שם איש:
מספר אנשי. זהו מספר של החשובי' וכן כל איש ואנשי' שבמקר':

פסוק ג
בני פרעוש וכו'. יש מהם מזכיר ע"ש אב המשפחה ויש מהם מזכיר ע"ש עירם:

פסוק ו
פחת מואב. המושל במואב:
לבני ישוע יואב. ר"ל מן בני ישוע ומן בני יואב שהיו בני פחת מואב מספרם היו אלפים וכו':

פסוק טז
בני אטר ליחזקיה. נתן סימן על אטר לומר שהיה מזרע יחזקיה או ר"ל עם הבנים של יחזקיה:

פסוק כה
קרית ערים. הוא קרית יערים הנזכר ביהושע:
שבע מאות. ר"ל בני כל שלשה המקומות היו שבע מאות וכו':

פסוק לא
עילם אחר. לפי שחשב למעלה בני עילם והיו כחשבון הזה לזה אמר שזהו עילם אחר והיו שוין במספר אנשיהן:

פסוק לו
הכהנים. ר"ל וזהו מספר הכהנים:
בני ידעיה לבית ישוע. נתן סימן על ידעיה לומר שהיה מיוחס לבית ישוע ומזרעו היה:

פסוק לט
בני חרם. לא זהו הנזכר למעלה, או יתכן אשר למעלה חשב הישראלים מחרם וכאן חשב הכהנים מחרם:

פסוק מ
לבני הודויה. נתן סימן על ישוע וקדמיאל לומר שהיו מבני הודויה:

פסוק מב
השוערים. שהיו שומרים שערי המקדש עד לא גלו והם היו בני שלום וכו':

פסוק מג
הנתינים. הם הגבעונים ונקראו נתינים ע"ש שנאמר בם ויתנם יהושע חוטבי עצים וגו' (יהושע ט':כ"ז):

פסוק נה
בני עבדי שלמה. והם היו בני סטי וכו':

פסוק נט
ואלה. הנזכרים למטה בני דליה וכו' הם היו העולים מתל מלח וכו' ושמות מקומות הן בבבל:
ולא יכלו להגיד. כי לא ידעו מבני מי הם:
בית אבותם וזרעם. היא היא כי זרעם ר"ל הזרע מי יצאו והוא כפל ענין בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל י':ב):

פסוק סא

ומבני הכהנים. והם בני חביה וגו':

אשר לקח. הוא חוזר על בני ברזלי לומר שאביהם לקח אחת מבנות ברזלי לאשה ולזה היה נקרא עליהם שם ברזלי לומר עליהם בני ברזילי:

פסוק סב

אלה. הכהנים האלה:

כתבם. דבר כתוב מהם:

המתיחשים. אשר יסופר בו סדר הדורות:

ולא נמצאו. בספר היחוס לא נמצאו אלה כתובים וזכורים:

ויגאלו. ולכן נמאסו מן הכהונה:

פסוק סג

התרשתא. הוא נחמיה בן חכליה וכן נאמר ויאמר נחמיה הוא התרשתא (נחמיה ח':ט') וארז"ל לפי שהיה משקה למלך והתירו לו חכמים לשתות יין נסך לכן נקרא התרשתא והיא מלה מורכבת התר שתא:

אשר לא יאכלו. ר"ל משפטם היא אשר לא יאכלו מקדש הקדשים וארז"ל זו היא תרומה וקדשי המזבח:

לאורים ולתומים. לשאול בהם אם הם כהנים כשרי וכאומר עד שיבוא המשיח וישאלו אז באורים ותומים כי בבית השני לא היו האורים ותומים לשאול בהם:

פסוק סד

כל הקהל כאחד. כולם יחד הישראלים והכהנים הלוים והנתינים בני עבדי שלמה:

ארבע רבוא וגו'. ובפרטן לא יעלו אף למספר שלשה רבוא אבל לא חשב בפרטן כ"א הישראלים מבני יהודה ובנימין ועם מהם שעלו מיתר השבטים היו כחשבון הזה וכן מפורש בס"ע:

פסוק סה

מלבד. החשבון הזה הוא מלבד עבדיהם ואמהותיהם של אלה הנזכרים והיו שבעת אלפים וכו':

משוררים ומשוררות. זכרים ונקבות לשורר בדרך כי עלו בשמחה ובטיול:

פסוק סח

ומראשי. מקצת מראשי האבות:

לבית ה'. ר"ל למקום בית ה' כי עדיין לא בנו הבית:

לבית האלהים. וחוזר ומפרש:
להעמידו וגו'. ר"ל להעמיד הבית על כנו ובסיסו:

פסוק סט
ככחם. כ"א התנדב כפי כח עשרו:
לאוצר המלאכה. אל המקום שאצרו שם הזהב והכסף למלאכת הבנין:
וכתנות כהנים. שילבשו אותם הכהנים בשעת העבודה:

פסוק ע
ומן העם. מבני יהודה ובנימין:
בעריהם. אשר היו ערי נחלתם עד שלא גלו:
וכל ישראל. הם העולים מיתר השבטים:

פרק ג

פסוק א
בערים. היו בערי נחלתם:
כאיש אחד. ר"ל חיש מהר כביאת איש אחד:

פסוק ב
בן שאלתיאל. בן בנו היה כמ"ש (בד"ה):
להעלות עליו עולות ככתוב וגו'. המה עולות התמיד:

פסוק ג
כי באימה. כי בעבור האימה והפחד שהיה עליהם מעמי הארצות מהרו בבנין המזבח להקריב בו לה' ולשאול מעמו העזר בעת הבאת הקרבנות:
עולות לבקר ולערב. הם התמידין:

פסוק ד
את חג הסוכות. ר"ל קרבנות החג:
ועולות יום וגו'. העולות הראויות לכל יום במספר הראוי כמשפט התורה הביאו של כל יום ביומו:

פסוק ה
ואחרי כן. אחר סוכות הקריבו בו עולות תמיד בתמידות מבלי הפסק ועולות לחדשים וכו':
ולכל מתנדב. הקריבו לכל מי אשר התנדב קרבן:

פסוק ו
החלו. אז התחילו להעלות וכו' אבל לא הקריבו בתמידות עד אחר הסוכות:
לא יסד. עדיין לא בנו היסוד:

פסוק ז
לחוצבים. המה כורתי האבנים ממקום מחצבם:
ולחרשים. הם האומנים בוני הקיר:
לצדונים ולצורים. כי יודעים המה לכרות העצים כמ"ש (במ"א) בבנין שלמה:
אל ים יפוא. להשיטם עליו ולבוא לירושלים:
כרשיון. כרשות כורש אשר היה עליהם לבנות את הבית:

פסוק ח
בחדש השני. הוא אייר:
החלו זרובבל וגו'. התחילו בבנין:
לנצח. לומר שירה ולנגן בעת הבנין:

פסוק ט
לנצח על עושה המלאכה. לנגוש עליהם לבל ירפו ידיהם מן המלאכה:
בני חנדד וגו'. גם הם היו נוגשים על עושי המלאכה:

פסוק י
מלובשים. בבגדי כבוד ובידם החצוצרות:
על ידי דוד. בההלול האמור ע"י דוד:

פסוק יא
ויענו בהלל. הרימו קול בהלל וכו' לומר כי טוב להודות לה' כי לעולם מושך חסדו על ישראל:
על הוסד. כל השמחות הללו היו על אשר הניחו היסוד מבית ה':

פסוק יב
את הבית הראשון. שבנה שלמה:
ביסדו. בעת יסדו הבית הזה:
בעיניהם. ר"ל והמה רואים:
בוכים. היו בוכים על כי היה קטן הרבה מן הבית הראשון:
ורבים. אשר לא ראו הבית הראשון הם היו מריעים בשמחה להרים קול גדול על שמחת הבנין:

פסוק יג
ואין העם מכירים. אותן השומעים לא היו מכירים קול תרועת השמחה מפני קול הבכי:
כי העם. עם כי העם השמחים היו מריעים תרועה גדולה אבל קול הבכי נשמע עד למרחוק ובטל קול השמחים:

פרק ד

פסוק א
צרי יהודה. הם העובדי כוכבים אשר הושיב מלך אשור בערי ישראל:

פסוק ב
נבנה עמכם. כוונתם היה להתחבר עמהם לדעת מצפוני לבבם למצוא עלילה מה להשבית את המלאכה:
ולו אנחנו זובחים. כמ"ש בהם את ה' היו יראים (מ"ב יז):
מימי אסר חדון. כי סנחרב שגלה את ישראל הומת ע"י בניו ומלך אסר חדון בנו תחתיו כמ"ש במלכים והוא הושיב במקומם מבבל ומכותה וכו':

פסוק ג
לא לכם ולנו. לא לשנינו יחד אנחנו ואתם לבנות הבית כי מה לכם לבנות הבית לה' רק אנחנו בני ישראל יחד נבנה הבית לה':
כאשר צונו. ר"ל אותנו צוה המלך ולא אתכם:

פסוק ד
מרפים. הביאו מורך בלבבם למען ירפו ידיהם מן הבנין:
ומבהלים. היו מפחידים אותם מלבנות:

פסוק ה
וסוכרים. היו שוכרים יועצים בעבורם לייעץ את המלך אחר דעתם ולהפר עצת היהודים:
ועד מלכות דריוש. הוא דריוש הפרסי המולך אחר אחשורוש אביו:

פסוק ו
כתבו שטנה. בדבר בנין הבית לבל יתן רשות לבנותו:

פסוק ז
ארתחששתא. הוא כורש הפרסי ושם ארתחששתא הוא כנוי לכל מלכי פרס כמו פרעה למצרים ואבימלך לפלשתים:

כתב בשלם. כתב מכתבו בדברי שלום:
מתרדת טבאל. הוא היה הראש מן משלחי הכתב ושאר רעיו עמו היו באגודה אחת לשלוח אל ארתחששתא:
וכתב הנשתון. כתב המפורש היה כתוב בתואר כתב ארמית ומפורש בלשון ארמית:

פסוק ח

בעל טעם. היודע לסדר דברי הכתב במליצה נאותה:
ספרא. היודע לאמן ידו בכתיבה:
כתבו. הם כתבו אגרת א' להלשין על ירושלים רחום היה המסדר ושמשי היה הכותב:
כנמא. ר"ל דברי האגרת היה כאשר נאמר למטה:

פסוק ט

אדין. אז באותו המעמד והעצה היה רחום וכו' ושאר חבריהם:
דיניא וכו'. הם שמות עובדי כוכבים ידועות אצלם אשר ישבו בערי שומרון והיו גם המה במעמד העצה היעוצה:

פסוק י

ושאר אומיא. ושאר העובדי כוכבים אשר הגלה אסנפר והוא סנחריב בלשון פרסי:
רבא ויקירא. כן נקרא סנחריב על כי היה מלך גדול ומכובד:
והותב. הושיב את העובדי כוכבים ההם בהערים של שומרון ר"ל הסמוכים לה ואף שנאמר למעלה שאסר חדון בנו הושיב אותם בערי שומרון מ"מ אמר שהושיב הוא על כי היה במצותו:
ושאר. גם שאר היושבים בעבר נהר פרת המפסיק בין בבל לא"י וגם כענת והוא שם מקום מטרפולין לכל אלה ור"ל כל אלה הסכימו בדבר האגרת:

פסוק יא

דנה. זאת סדור טופס האגרת אשר שלחו אליו וחוזר ומפרש אל ארתחששתא המלך:
עבדך. ר"ל אנחנו הכותבים המה עבדיך אנשי עבר הנהר ויושבי כענת:

פסוק יב

ידיע להוא. ידוע יהיה למלך אשר היהודים אשר עלו מעמך לבוא אלינו הנה באו לירושליי:
קריתא. העיר המורדת והרעה המה בונים והחומה רוצים לגמור ולכלות והיסודות יקשרו ויחברו זה לזה ר"ל מתקנים מקום המקולקל להיות כל היסוד בחבור אחד:

פסוק יג
כען. עתה ידוע יהיה למלך אשר אם העיר הזאת תבנה והחומות יגמרו וישלמו מנדה וגו' אזי מיני המסים ההם לא יתנו עוד כי יתחזקו בחיזוק העיר וימרדו במלך:
ואפתום. הכנסת המלכים יהיה ניזק ונפסד כי לא יתנו עוד מס למלכי פרס:

פסוק יד
כען. עתה בעבור אשר רוצים אנו אשר חורבן המקדש יהיה חרוב כשהיה:
וערות. כי בזיון המלך לא יפה וכשר לנו לראות ולשתוק:
על דנה. על זאת שולחים אנחנו ומודיעים למלך:

פסוק טו
די יבקר. אשר יחפש בספר הזכרונות של אבותיך ותמצא בספר הזכרונות ותדע אשר העיר הזאת היא עיר מורדת ומזקת למלכים ולמדינות:
ואשתדור. ומרידות וסרבנות עושים בה מן ימי עולם:
על דנה. בעבור זאת העיר הזאת נעשית חורבה:

פסוק טז
מהודעין. מודיעים אנחנו למלך אשר אם העיר הזאת תבנה והחומות יוגמרו ויושלמו:
לקבל דנה. בעבור זאת לא יש לך חלק בעבר הנהר כי הכל ימרדו בך בעבור זאת או היהודים יתגברו וימשלו הם על כל אנשי עבר הנהר:

פסוק יז
פתגמא. דבר שלח המלך:
על רחום וכו'. אל רחום וכו' ושאר חבריהם אשר יושבים בשומרון ושאר אנשי עבר הנהר לכולם יהיה שלום וגם לכעת יהיה שלום והיא כענת הנזכר למעלה ונפל הנו"ן:

פסוק יח
נשתונא. הדברים המפורשים אשר שלחתם אלי מפורש נקרא לפני:

פסוק יט
ומני. וממני הושם גזרת אומר וחפשו בספר הזכרונות ומצאו כתוב אשר העיר הזאת מן ימי עולם מתנשאת עצמה על מלכי העובדי כוכבים:
ומרד. ומרידה וסרבנות נעשה בה:

פסוק כ
ומלכין. ומלכים חזקים היו על ירושלים ומשלו בכל עבר הנהר:
ומדה. הוא מנדה ר"ל מיני המסים ההם היו נותנים להם:

פסוק כא
כען. עתה עשו גזרת אומר לבטל האנשים האלה מן הבנין:
וקריתא. והעיר הזאת לא תבנה עד ממני יושם גזרת אומר ר"ל עד שאתן רשות לבנותה:

פסוק כב
וזהירין. הוו זהירים מלעשות שגגה על זאת ר"ל על אל תשגו לעבור מצותי בשגגה:
למה ישגא. למה יתגדל ויתרבה מעשה השחתה להזיק את המלכים כי אם יתגברו הנה ישחיתו כל מלכי הארץ:

פסוק כג
אדין. אז מן אשר טופס הדברים המפורשים של המלך נקראו לפני רחום וכו' וחבריהם:
אזלו. הלכו בחפזון לירושלים אל היהודים ובטלו אותם ממלאכתם בזרוע ובכח:

פסוק כד
באדין. אז בטלה מלאכת בית אלהים אשר בירושלים:
והות. והיתה בטלה עד השנה השניה למלכות דריוש הפרסי:

פרק ה

פסוק א
והתנבי. וניבא חגי הנביא וכו' אל היהודים אשר בארץ יהודה ובירושלים בשם אלהי ישראל אשר נאמר אליהם ולא זכר מהו הנבואה ומאליו יובן שצוה לבנות הבית מבלי רשות המלך:

פסוק ב
באדין. אז עמדו זרובבל וכו' והתחילו לבנות בית האלהים אשר בירושלים ועמהון. ועמהם הנביאים של אלהים היו מסייעים להם:

פסוק ג
בה זמנא. בעת ההיא בא אליהם תתני מושל עבר הנהר ושתר בוזני וחבריהם וכן. וכה אמרו להם מי עשה לכם גזרת אומר לבנות הבית הזה והחומה הזאת לגומרה ולכלותה:

פסוק ד
אדין. זה מדברי כותב הספר שאומר אז כאשר נאמר למטה כן אמרנו להם תשובה על דבריהם ולפי שלא רצה לכפול הדברים אמר כנמא והוא מפורש בדברי האגרת השלוחה אל המלך:
מן אנון. גם אמרנו להם מה הם שמות האנשים אשר זאת הבנין בונים:

פסוק ה
ועין. השגחת עין אלהיהם היתה על זקני היהודים ולא בטלו אותם ממלאכתם עד אשר תלך הדבר לאזני המלך ואדין. ואז ישיבו המלך ויועציו דברים מפורשים על זאת ר"ל יניחום לבנות עד אשר יבוא דבר המלך ואז יעשו כאשר יצוה:

פסוק ו
פרשגן. זהו טופס סדור האגרת אשר שלח תתני וכו' וחבריו אנשי אפרסכיא והיא שם אומה ידוע להם:
די. אשר יושבים בעבר הנהר:
על. אל דריוש המלך:

פסוק ז
פתגמא. זהו הדבר אשר שלחו אליו וכזאת כתוב בה לדריוש המלך כל עניני השלום יהיה לו:

פסוק ח
ידיע. ידוע יהיה למלך אשר הלכנו למדינת יהודה לבית אלוה הגדול והוא נבנה מאבן שיש וגם קורות עצים משימים בהכתלים להיות מחוזק ביותר:
ועבידתא. והמלאכה הזאת נעשית במהירות ומצלחת בידיהם:

פסוק ט
אדין. אז שאלנו להזקנים ההם העושים במלאכה:
כנמא. כאשר נאמר למטה כן אמרנו להם ממש בלשון הזה:
מן. מי נתן לכם גזרת אומר לבנות הבית הזה והחומה ההיא לגומרה ולכלותה:

פסוק י
ואף. גם שמותיהם שאלנו להם להודיע לך ולתוספת ביאור חוזר ומפרש:
די נכתב. ר"ל אשר נכתוב אליך שם האנשים אשר בראשיהם הם השרים שבהם:

פסוק יא
וכנמא. כהלשון אשר נאמר למטה כן השיבו אותנו דבר לאמר:
אנחנא. ר"ל וכה אמרו אנחנו המה עבדיו של אלהי השמים והארץ ולזה בונים אנחנו את ביתו אשר היה בנוי מלפני זה שנים מרובים ומלך גדול מישראל והוא שלמה הוא בנה אותו וגמרו והשלימו:

פסוק יב
להן. רק על אשר הכעיסו אבותינו את אלהי השמים נתן אותם ביד נ״נ הכשדי ונתן את הבית הזאת ואת העם הגלה לבבל:

פסוק יג
ברם. אבל בשנת אחת לכורש מלך של בבל נתן המלך גזרת אומר לבנות את בית אלהים הזאת:

פסוק יד
ואף. גם הכלים של בית אלהים של זהב וכסף אשר נ״נ הוציא מן ההיכל אשר בירושלים והביא אותם אל ההיכל של העבודת כוכבים אשר בבבל:
הנפק. הוציא אותם כורש מן ההיכל של בבל ומסרם לאיש אשר שמו ששבצר אשר עשהו למושל:

פסוק טו
ואמר לה. ואמר לו אלה הכלים קחם ולך והנח אותם בההיכל אשר בירושלים ובית אלהים יבנה על מקומו הראשון:

פסוק טז
אדין. אז ששבצר זה בא הנה ונתן היסוד של בית אלהים אשר בירושלים ומן אז ועד עתה בונים בו ולא נשלם עדיין:

פסוק יז
וכען. ועתה אם על המלך טוב ר״ל אם רוצה הוא בכך:
יתבקר. יחופש בבית האוצר של המלך אשר שם בבבל:
הן. אם יש זאת אשר מכורש המלך הושם גזרת אומר לבנות בית אלהים זה בירושלים:
ורעות. ורצון המלך על זאת ישלח אלינו ר״ל יאמר דעתו אם גם חפצו בבנין או לא:

פרק ו

פסוק א
באדין. אז דריוש המלך שם גזרת אומר וחפשו בבית הספרים אשר האוצרות מונחים שמה בבבל:

פסוק ב
והשתכח. ונמצא מגלה אחת בנאד של עור בארמון אשר במדינת מדי כי לא נמצא בבבל וחפשו ומצאו במדי:

וכן. וכה היה כתוב בה זכרון שלה:

פסוק ג

בשנת. בשנה אחת לכורש נתן המלך גזרת אומר על בית אלהים אשר בירושלים אשר יבנה הבית שהוא מקום אשר זובחים שם זבחים:

ואושוהי. יסודי הבית יהיו מאבנים גדולות רבי הסבל והמשא:

רומיה. גובה הבית יהיה ששים אמות ורחבו ששים אמות:

פסוק ד

נדבכין. שלשה שורות יבנה של אבני שיש ושורה אחת של עץ וכן בסדר הזה עד כלות הגובה כי בנין כזה מחוזק ביותר וכן נאמר בבנין שלמה שלשה טורים גזית וטור כרותות ארזים (מ"א ז):

ונפקתא. הוצאת הבנין ינתן מן בית המלך:

פסוק ה

ואף מאני. אף כלי בית אלהים של זהב וכסף אשר הוציא נ"נ מן ההיכל אשר בירושלים והביא לבבל:

יתיבון. ישיבו אותם להוליך אל ההיכל אשר בירושלים למקומם וינח בבית אלהים:

פסוק ו

כען. עתה תתני וכו' וחבריהם אשר בעבר הנהר היו רחוקים מן שמה ר"ל הרחיקו מלבטל המלאכה:

פסוק ז

שבקו. הניחו את עבודת בית אלהים הזאת:

פחת. מושל היהודים עם זקני היהודים יבנו בית אלהים זאת על מקומו:

פסוק ח

ומני. וממני הושם גזרת אומר מה אשר תעשו עם זקני היהודים האלה:

למבנא. לבנות בית אלהים זאת ר"ל שגם עוד תסייעו להם בדבר הבנין:

ומנכסי. ומרכוש המלך של המס מנדה הגבוי מאנשי עבר הנהר:

אספרנא. חיש מהר יהיה נתון הוצאת הבנין להאנשים האלה אשר לא יבוטל המלאכה מחסרון הממון:

פסוק ט
ומה חשחן. ומה שצדיכים בני בקר ואילים וכבשים לעלות לאלהי השמים וחטים ומלח ויין ושמן כפי השיעור אשר יאמרו הכהנים אשר בירושלים יהיה נתון להם בכל יום ויום אשר לא תשגו ולא תשכחו מלתת הכל:

פסוק י
די להון. אשר יהיו מקריבים הקרבנות לנחת רוח לאלהי השמים ולהיות מתפללין על חיי המלך ובניו:

פסוק יא
ומני. וממני הושם גזרת אומר אשר כל איש אשר ישנה הדבד הזה:
יתנסח. עונשו יהיה אשר יעקר עץ מן ביתו ולתלותו בו יושם ויתלו עליו והוא מדרך איום ואזהרה יתיר' שיהיה נתלה על העץ אשר יעקור מביתו:
וביתה. וביתו יושם למקום נוול ואשפה בעבור זאת:

פסוק יב
ואלהא. האלהים אשר ישכין את שמו שמה הוא יפיל כל מלך ועם אשר ישלח ידו לשנות דברי להשחית בית אלהים זה אשר בירושלים:
אנא. אני דריוש שמתי גזרת אומר חיש מהר יעשה:

פסוק יג
אדין. אז:
תתני וגו'. וחבריהם בעבור הדברים אשר שלח דריוש המלך כאשר אמרנו לזה חיש מהר עשו דברו:

פסוק יד
ושבי. וזקני היהודים בנו והצליחו כאשר ניבא חגי וכו':
ובנו. התחילו לבנות וגמרו הבנין מן גזרת אומר של אלהי ישראל אשר צוה ע"י הנביאים:
ומטעם. מגזרת אומר של כורש הנותן רשות מתחלה לבנות הבית ומגזרת אומר של דריוש הפרסי שהיה מחזק דברי כורש:
וארתחששתא. הוא דריוש הפרסי והוא שם כנוי לכל מלכי פרס כמו פרעה למצרים והדומים:

פסוק טו
ושיציא. גמר תשלום בנין הבית הזה נתאחר עד יום השלישי לחדש אדר אשר היא בשנת הששית למלכות דריוש:

פסוק טז
ועבדו. ובני ישראל והכהנים והלוים ושאר בני הגולה הם הנתינים ובני עבדי שלמה כולם עשו חנוכת בית אלהים זה בשמחה:

פסוק יז
תורין. פרים:
דכרין. אילים:
אמרין. כבשים:
וצפירי. ושעירי עזים לחטאת בעבור כל ישראל עם שלא חזרו בבית שני כ"א יהודה ובנימין:
למנין. לפי מספר שבטי ישראל וארז"ל שהיתה הוראת שעה כי אין חטאת באה בנדבה:

פסוק יח
והקימו. שהעמידו את הכהנים והלוים כפי מחלקותם למשמרות על עבודת אלהים אשר בירושלים כפי אשר כתב בספר תורת משה הכהנים לעבודת המזבח והלוים לדבר בשיר:

פסוק יט
בני הגולה. ר"ל השבים מן הגולה:

פסוק כ
הטהרו. טבלו לטומאתן:
כאחד. כאיש אחד המטהר עצמו שכולו טהור כן היו כולם טהורים:
וישחטו. הלוים שחטו לצורך בני הגולה ולצורך הכהני' אחיהם מבני לוי ולצורך עצמן:

פסוק כא
ויאכלו. מן הפסח:
וכל הנבדל מטומאת וכו'. אלו הגרים שנבדלו מטומאת העכו"ם להתחבר אל ישראל לדרוש לה' כמותם:

פסוק כב
מלך אשור. הוא דריוש שמלך גם באשור אשר היתה לפנים ראש לכל הממלכות עד בוא נ"נ ולקח המלוכה לבבל:
עליהם. לטובה עליהם:
לחזק ידיהם במלאכת בית האלהים. בתת להם הוצאות הבנין והעזר מהאויב המבטל המלאכה:

פרק ז

פסוק א

ואחר וגו'. אחר כלות הבנין:

במלכות וגו'. ר"ל היה במלכות וכו':

עזרא. ארז"ל שהוא מלאכי ויחסו עד אהרן ולקצר דלג כמה דורות ממה שחושב בדה"א:

פסוק ה

הכהן הראש. ראשון להכהנים:

פסוק ו

ויתן לו וכו'. הוא הפוך כאלו אמר ויתן לו המלך כל בקשתו כיד ה' וכו' ר"ל כמו שהיה עליו כח ה' ליתן חנו בעיני המלך:

פסוק ז

ויעלו וכו'. מלבד מה שעלו בראשונה עם זרובבל וכו' עלו שוב עם עזרא:

פסוק ט

יסוד המעלה. התחלת העליה מבבל והושאל מהתחלת הבנין אשר היסוד הוא התחלה לה:

כיד. ר"ל מיהר בדרך מהלכו כמו שהיה עליו כח אלהיו אשר היא טובה עליו:

פסוק י

כי עזרא הכין וגו'. ולזה היה עליו יד אלהיו לטובה:

פסוק יא

פרשגן. זהו סדור טופס הדברים המפורשים אשר נתן וכו':

סופר. מתחכם ומשכיל דברי מצות ה' וחוקיו אשר צוה על ישראל:

פסוק יב

ארתחשסתא. וזהו דברי הכתב אני ארתחשסתא מלך על כל המלכים נותן זה הכתב לעזרא הכהן חכם בדת התורה של אלהי השמים:

גמיר וכענת. ר"ל להראות לאנשי ממשלתו עד כולם וליושבי כענת שהוא העיר המטרפולין:

פסוק יג

מני. ממני הושם גזרת אומר אשר כל המתנדב ומתרצה במלכותי מן עם ישראל וכהניו והלוים ללכת לירושלים ילך עמך ולא יעכבו מי:

פסוק יד
כל קבל. בעבור אשר מלפני המלך ושבעת יועציו נשלח לחפש ולדרוש על אנשי יהודה ואנשי ירושלים אם זהירים הם בדת תורת אלהיך אשר בידך:

פסוק טו
ולהבלה. ולהביא כסף וזהב אשר המלך ויועציו התנדבו לאלהי ישראל אשר משכן כבודו בירושלים:

פסוק טז
די תהשכח. אשד תמצא בכל מדינת בבל מנדבת העובדי כוכבים:
עם התנדבות. עם נדבות העם והכהנים אשר נדבו לבית אלהיהם אשר בירושלים:

פסוק יז
כל קבל. בעבור זאת כי ירבו הכסף לזה חיש מהר תקח בכסף זה פרים אילים וכבשים וסולת למנחתם ויין לנסכיהם ותקריב אותם על מזבח של בית אלהיכם אשר בירושלים:

פסוק יח
ומה די. ומה אשר ייטב עליך ועל רעיך לעשות במותר הכסף והזהב:
כרעות. כרצון אלהיכם תעשון בהם ר"ל לדבר מצוה תתנוהו בדבר אשר ייטב בעיניכם:

פסוק יט
ומאניא. והכלים אשר נתונים לך לעבודת בית אלהיך:
השלם. תן כולם בשלימות לפני אלהי ירושלים ר"ל בבית ה':

פסוק כ
ושאר חשחות. ושאר צורך בית אלהך אשר ינטה עליך ליתן ר"ל אשר ישאלו ממך תנתן. יהיה נתון מן בית אוצר המלך:

פסוק כא
ומני. וממני אני ארתחשסתא המלך הושם גזרת אומר לכל הפקידים אשר בעבר הנהר:
די כל. אשר ישאל מכם עזרא הכהן החכם בתורה של אלהי השמים חיש מהר יעשה:

פסוק כב
עד כסף. ר"ל אף אם ירבה לשאול עד ק' ככר כסף ועד ק' כורים חטים ועד ק' בתים יין ועד ק' בתים שמן:
ומלח. ר"ל ומלח מה שישאל אשר אין דרך לכתוב דבר קצוב על כי הוא דבר זול וכאומר מלח תנו כל מה שירצו:

פסוק כג
כל די. כל אשר הוא מן גזרת אומר של אלהי השמים יעשה בזריזות לבית אלהי השמים:
די למה. אשר למה יהיה קצף מה' על מלכות המלך ובניו בעבור התעצלות צורך הבית:

פסוק כד
ולכום. אתם הפקידים על המס מודיע אני לכם אשר כל הכהנים והלוים המשוררים והשוערים הנתינים ועובדי עבודת בית אלהים זה:
מנדה וגו'. מיני המסי האלה אין ממשלה ורשות להטיל עליהם:

פסוק כה
ואנת. ואתה עזרא כפי חכמת אלהיך אשר בידיך פקוד ומנה שופטים ודיינים אשר יהיו דנין לכל העם אשר בעבר הנהר:
לכל ידעי. רצה לומר מנה את כל יודעי תורת אלהיך ואשר לא ידעו מה מדבר הקשה תודיע להם:

פסוק כו
וכל די. וכל אשר לא יהיה עושה דת התורה של אלהיך ודת של המלך המזהיר על הדבר:
אספרנא. חיש מהר יהיה נעשה ממנו משפט ודין הן אם יהיה משפטו להמיתו הן לעקור שרשיו ר"ל להמית אותו ואת בניו הן לענשו עונש ממון ונכסים הן לאסרו בבית האסורים את הכל יהיה נעשה חיש מהר:

פסוק כז
ברוך ה'. אלה דברי עזרא שהודה לה' על הטובה:
כזאת. כדבר הזאת לזרז על דברי הבית ולפאר ולרומם את בית ה':

פסוק כח
ועלי. המקום הטה עלי חסד לפני המלך:
ולכל. ולפני כל:
כיד ה'. כפי הכח שהיה מה' עלי:
ראשים. ואחריהם היו נמשכים יתר העם:

פרק ח

פסוק א
ראשי אבותיהם. ראשי המשפחות:
והתיחשם. זכרון יחוסם בני מי המה:

במלכות. הנמצאים במלכות וכו׳:

פסוק ב
מבני פינחס. העולה מבני פינחס היה שמו גרשום וכן כולם:

פסוק ג
מבני שכניה מבני פרעוש. ר״ל מבני שכניה שהיה מבני פרעוש היה הראש זכריה ועם יחוסו התיחסו למספר זכרים מאה וחמשים כי כולם היו ידועים שהמה קרובים לזכריה הראש:

פסוק ד
פחת מואב. מושל במואב:

ועמו. עד יחוסו התיחסו אנשיו וכן כולם:

פסוק ה
בן יחזיאל. ר״ל היה הראש בן יחזיאל ולפי שלא היה נודע כאביו הזכיר שם אביו עליו:

פסוק ו
עבד. כך שמו עבד:

פסוק י
בן יוספיה. היה הראש בן יוספיה:

פסוק יג
אחרונים. הם הלכו באחרונה ולא מהרו ללכת כשאר הנזכרים:

שמותם. של הראשים:

פסוק טו
אל הנהר וגו׳. סמוך להנהר ההולך אל אהוא והוא שם מקום:

ואבינה. נסתכלתי בכוונת הלב לדעת מי ומי ההולכים:

לא מצאתי. כי הלוים שהיו שם היו קצוצי בהונות ולא יכלו לנגן בכלי שיר כ״כ רש״י (קדושין סח):

פסוק טז
לאליעזר. את אליעזר:

מבינים. חכמים:

פסוק יז
על אדו. אל אדו שהיה הראש בהמקו׳ הנקרא כספי׳:

ואשימה. ר״ל סדרתי להם הדברי׳ לדבר וכו׳:

אחיו. כמו ואחיו:
הנתינים. ר"ל אדו ואחיו היו מן הנתינים אשר בכספיא:
להביא. דבר השליחות היה להביא לנו לוים אשר ישרתו בשיר:

פסוק יח
כיד אלהינו. כמו שהיה עלינו יד אלהינו הטובה כן הצליחו והביאו לנו איש משכיל בדבר השיר והיה מבני מחלי וכו' ולא הזכיר שמו:
ושרביה. גם הביאו את שרביה ובניו וחבריו:

פסוק יט
אחיו. חבריו וחוזר על האחד וה"ה לשני וקצר בדבר המובן:

פסוק כ
לעבודת הלוים. בדבר מלאכת בית ה':
נקבו בשמות. נתפרשו בשמותם ר"ל החשובים והידועים שבהם:

פסוק כא
ואקרא. ר"ל גזרתי תענית בהכרזה:
על הנהר אהוא. על הנהר הבא אל אהוא:
דרך ישרה. ללכת בדרך אשר לא תשיג לנו יד אויב ואורב:

פסוק כב
כי בושתי וגו'. ולזה לא שלח עמנו והייתי מתפחד מן האויב:
כי אמרנו וגו'. ולזה לא שאלתי חיל ופרשים כ"א שאלתי היה משיב לומר איה אמריכם:
לטובה. להטיב להם:
ועזו. כח נקמתו:

פסוק כג
על זאת. על דרך ישרה:
ויעתר לנו. קבל עתר תפלתינו ואולי בנבואה נאמר לו או בחלום ידבר בו:

פסוק כד
לשרביה. את שרביה ואת חשביה:
מאחיהם. מחבריהם והיו מבני לוי:

פסוק כה
ואשקלה. מסרתי להם במשקל:
ההרימו. אשר הרימו והפרישו המלך וכו' הנמצאים. במלכות בבל:

פסוק כו
על ידם. למסור בידם:
לככרים. כל כלי היה משקלו ככר אחד:

פסוק כז
לאדרכונים אלף. כל אחד היה משקלו אלף דרכונים:
המודות כזהב. חשובות כזהב:

פסוק כח
אתם קודש וכו'. ומהראוי להנתן הקודש ביד הקודש:
נדבה לה'. ולקודש יחשב:

פסוק כט
שקדו ושמרו. מהרו בדבר צורך הכלים והכסף והזהב ושמרו אותם עד אשר תשיבו במשקל:
לפני שרי וכו'. לתתם אל הלשכות אשר בבית ה':

פסוק ל
משקל הכסף. ר"ל הכסף וכו' קבלו במשקל:

פסוק לא
מנהר אהוא. מנהר הבא אל אהוא:

פסוק לג
נשקל. מסרנו הכסף וכו' במשקל ביד מרמות וכו':

פסוק לד
במספר. את הכלים מסרנו במספר ובמשקל כל אחד ואחד:
ויכתב. למען יעמוד לזכרון:

פסוק לה
הבאים וגו'. הוא הפוך וכמו בני הגולה הבאים מהשבי:
על כל ישראל. בעבור כל ישראל:
הכל עולה. ר"ל אף החטאות היו כליל כעולה ולא אכלום הכהנים והוראת שעה היתה:

פסוק לו
דתי המלך. חוק גזרת המלך אשר נתן ביד עזרא כמ"ש למעלה:
ונשאו. היו מנשאים ומרוממים את העם וכו':

פרק ט

פסוק א

וככלות אלה. כאשר כלו הדברים האלה והם מסירת הכלים וכו' ואת דתי המלך כתועבותיהם. ר"ל עודם עושים כתועבותיהם של הכנענים וכו':

פסוק ב

כי נשאו. כי לקחו נשים מבנותיהם ולזה אוחזים במעשיהם:

זרע הקודש. המה בני ישראל:

ראשונה. הם נשאו בתחלה נשים מבנות העובדי כוכבים ומהם למדו יתר העם:

פסוק ג

קרעתי וגו'. מגודל הצער בעבור המעל הזה:

משומם. משותק ונאלם כדרך המצטער:

פסוק ד

כל חרד. כל החרד בקיום דברי ה' היה נאסף אלי בעבור מעל הגולה ר"ל להעביר המעל הזה:

למנחת הערב. לדורון ותשורת הערב ר"ל לזמן הקרבת תמיד של בין הערבים:

פסוק ה

קמתי מתעניתי. ר"ל קמתי מעונה וחלש מתעניתי שלא אכל כל אותו היום:

ובקרעי וגו'. ובקריעת הבגדים ובכדי לעורר הלבבות קם כשהוא מעונה ולבוש בגדים קרועים וכרע על ברכיו:

ואפרשה כפי. כן הוא דרך שואל החסד:

פסוק ו

להרים וכו'. הוא הפוך כמו להרים פני אליך אלהי:

רבו. נתרבו ועלו למעלה מן הראש:

פסוק ז

כהיום הזה. כאשר נראה היום אשר בני עשרת השבטים המה בגולה ואף מבני יהודה ובנימן רבים נשארו בבבל בגולה:

פסוק ח

כמעט רגע. מעט הזמן היה לנו חנינה מה' והיא מלי' שאלה ומליצה על כי הגאולה ההיא קטנה היא:

יתד וגו'. קבועות בירושלים כיתד הקבוע:
מחיה מעט. חיים מעטים בעת עבדותינו:

פסוק ט
כי עבדים. עדיין עבדים אנחנו למלכי פרס אבל בעבודתינו לא עזבנו מכל וכל:
את חרבותיו. של הבית הזה:
גדר. להיות גדורים מסביב לבל נהיה עוד למרמס לכל:

פסוק י
אחרי זאת. אחרי הטובה הזאת שעשית לנו מה נאמר ר"ל וכי נוכל לומר הטובה הזאת מעוטה היא כי הלא עזבנו מצותיך ואף המעט ההיא לחסד תחשב:

פסוק יא
ארץ נדה היא. ארץ מרוחק ומתועב בעבור תעוב העובדי כוכבים בתועבות אשר מלאו הארץ משפתה אל שפתה ברוב טומאתם:

פסוק יב
למען תחזקו. למען תאחזו בארץ להשאר בידכם:
עד עולם. ר"ל ובניכם לבניהם וכן עד עולם:

פסוק יג
ואחרי וכו'. אחרי שראינו כל העונש הבא עלינו וכו':
חשכת. ר"ל אף הגאולה המועטת ההיא אין אנו ראוים לה כי אתה בחסדך מנעת העונש לתתה למטה מעונינו ר"ל פחות מהם ובעבור זה נתת לנו פליטה ולא בצדקותינו:

פסוק יד
הנשוב. חוזר למעלה לומר אחרי שראינו העונש והחסד בפליטה הנשארת וכי מהראוי שנשוב להפר מצותיך:
עד כלה. עד לכלות הכל מבלי שארית ולא תעשה עוד חסד:

פסוק טו
צדיק אתה וגו'. ר"ל צדקה עשית עמנו ולא במשפט:
כהיום הזה. כאשר אנחנו היום פליטה מועטת:
הננו לפניך. עדיין מחזיקים אנו בעון זה ובידינו הוא:
כי אין לעמוד. ר"ל אין בנו זכות לעמוד לפניך על העון הזה להעביר אותה בעבור מעשה הזכות וא"כ עדיין אנו באשמה הזאת וטמון הוא בידינו והפליטה הנשארת בצדקה הוא:

פרק י

פסוק א
וכהתפלל. וכאשר התפלל עזרא וכו':
כי בכו. בעבור תפלת עזרא בכו העם אשר נמצאו עמו ולקול בכיותם נקבצו קהל רב:

פסוק ב
ונשב. הושבנו בבתינו לקחת אותן לנשים:
יש מקוה. יש תקוה לבטל העון הזאת:

פסוק ג
כל נשים. מבנות העובדי כוכבים:
והנולד. הבנים הנולדים מהן:
בעצת אד'. בעבור עצת ה' כמ"ש ולא תתחתן וכו' כי יסיר וכו' (דברים ז):
והחרדים. במצות והתעוררות החרדים במצות אלהינו:
וכתורה יעשה. וכאשר נעשה כן אז יעשה כדבר התורה:

פסוק ד
קום. היה זריז בדבר כי היא מוטלת עליך כי אתה הראש לכולנו ואנחנו נהיה עמך בעזרתך:

פסוק ה
וכל ישראל. שרי כל ישראל:

פסוק ז
ויעבירו. הכריזו לומר לכל בני הגולה וכו':

פסוק ח
לשלשת הימים. לסוף ג' הימים מעת הכרוז:
כעצת וכו'. אשר הגבילו זה הזמן:
והוא יבדל. לא יצטרפו אותו לקהל הגולה בדבר מהדברים:

פסוק ט
ברחוב. רחובות היו בהר הבית וכן בבית הראשון כמ"ש לרחוב המזרח (דה"ב כט):
מרעידים. היו רועדים על דבר מכשול העון ומחמת רוב הגשמים היורד עליהם:

פסוק י
ותושיבו. הושבתם בבתיכם לנשים:

על אשמת ישראל. אשר יש בידם מאז:

פסוק יא

תנו תודה. היו מודים אשר עשיתם הרע ותתחרטו עליו ועשו מעתה רצונו:
מעמי הארץ. לבלי תת מבנותיכם לעובדי כוכבים:

פסוק יב

כן. אמת וישר הדבר ועלינו לעשות כדבריך:

פסוק יג

העם. נושאי עבודת כוכבים המה רבים ואין כאן בתים להכיל את כולם והעת היא עת גשמים וכו':
והמלאכה. מלאכת הפרשת הנשים העובדות כוכבים:
כי הרבינו. ר"ל רבים הם אשר פשעו בדבר הזה:

פסוק יד

שרינו לכל הקהל. השרים שעל כל הקהל יעמדו פה בירושלים עד יושלם הדבר ההושיב. אשר הושיב בביתו נשים עובדות כוכבים:
לעתים מזומנים. לפי העת אשר יכינו להם השרים:
ועמהם. עם האנשים אשר הושיבו נשים עובדות כוכבים יבואו זקני העיר ושופטיה לדעת אם כולם באו:
עד להשיב. ר"ל יתמידו השרים לשבת בירושלים עד אשר יעשו להשיב חרון אף ה' וחוזר ומפרש עד יכלו הדבר הזה כי אז ישוב החרון מישראל:

פסוק טו

עמדו על זאת. התחזקו ביותר על הדבר ההיא להבדיל הנשי' העובדו' כוכבים עזרום. היו להם לעזר בהדבר ההיא:

פסוק טז

ויעשו כן. להוציא הנשים העובדות כוכבים:
ויבדלו. הבדילו הנשים העובדות כוכבים והמבדילים היו עזרא הכהן ואנשים ראשי האבות של בית אבותם ר"ל ראשי המשפחות:
וכולם בשמות. ראשי האבות ההם היו ידועים וניכרים בשמותם לרוב חשיבותם:
לדריוש. כמו לדרוש והיוד נוספת:

פסוק יז
ויכלו. השלימו דבר ההבדל בכל האנשים אשר השיבו נשים עובדות כוכבים מעת שישבו עד יום אחד וכו':

פסוק יח
מעשיה וכו'. הם הושיבו נשים עובדות כוכבים:

פסוק יט
ויתנו ידם. תקעו כף להוציא נשיהם ולהביא קרבן אשם איל מן הצאן בעבור האשמה והיתה הוראת שעה:

פסוק כג
ומן הלוים. היו נושאים נשים עובדות כוכבים:

וקליה הוא קליטא. בשתי השמות היה נקרא קליה וקליטא:

פסוק ל
פחת מואב. מושל במואב: